

EVA DILLNER är en internationellt yrkesverksam konstnär och författare som specialiserat sig på kreativa och terapeutiska processer för inspiration och transformation. Konstnärligt uttrycker hon sig via den abstrakta expressionismen, där både känslor och andlighet spelar en betydande roll. Eva låter intuitionen, eller känslan, styra måleriet - som en upptäcktsfärd, spännande att se vad som vill växa fram på duken genom att låta processen ta över, bortom de begränsade tankarna. Eva har bott större delen av sitt liv utomlands, 30 år i USA och 2 år i Frankrike. Medlem i KRO, BUS, KC & SWEA Art. Representerad i privata och offentliga samlingar i Indien, USA, England, Tyskland, Turkiet, Belgien, Norge och Sverige. Eva har gett ut fyra böcker på engelska samt tre på svenska. KONSTRIKET är hennes sjunde bok. Hon har figurerat i media lokalt och internationellt. www.evadillner.com

KONSTRIKET
Eva Dillner

Copyright
text, foto & omslag © 2014 Eva Dillner
omslag konstverk Explorer C338 70x95cm © 2014 Eva Dillner

Inbunden mjukband (Perfect Bound)
ISBN-13: 978-91-980387-2-9

e-bok pdf/EPUB
ISBN-13: 978-91-980387-4-3

Ljudbok mp3/iPod
ISBN-13: 978-91-980387-3-6

Förlag DIVINE DESIGN
www.evadillner.com

KONSTRIKET

Eva Dillner

DIVINE DESIGN
www.evadillner.com

Eva Dillners böcker

på engelska

Z 2 A (2011)

Meandering Mind (2010)

- 1st edition The Pathfinder Process (2005)

Secrets of Transformation (2008)

- 1st edition The Naked Truth (2003)

God put a Dream in my Heart (2003)

på svenska

Konstriket (2014)

Våga Leva (2006) nytt omslag 2014

Livs Levande Eva (2006)

Almanackor

Eva Dillners konstkalender 2015 - abstrakt expressionism

Eva Dillner 2014 Art Calendar

Eva Dillner 2013 Art Calendar

Z 2 A 2012 Art Calendar

Mystical Art 2011 Calendar

Healing Art 2010 Calendar

Art of Now 2009 Calendar

Röster om boken

En guldgruva av kunskap och en skattkista i tips.

Margareth Osju

Banbrytare, isbrytare och trendbrytare... jag gillar i alla fall Eva Dillners konst och böcker, underbart då någon delar... äkta generös livsforskning.

Eva Rundberg-Englund

”En informativ, kunnig och personligt färgad handbok i konsten att vara konstnär. En bok med mycket fakta men också full av underfundigt funderrande och därför stimulerande. Ett måste för den nystartade och en nyttig påminnelse för den etablerade konstnären.”

Mats Lindberg, VD Bildkonst Upphovsrätt i Sverige (BUS)

Bokdistribution

I tryck

Mina böcker och almanackor trycks ”on-demand”, det vill säga vid beställning, av Lightning Source i USA, Storbritannien eller Australien och kan skickas till hela världen. På nätet hittar du mina böcker och kalendrar på AdLibris och andra nätbutiker såsom Amazon och Barnes and Noble. Du kan även be din bokhandlare beställa hem dem. Distributörer är Ingrams, Baker & Taylor, Nielsen BookData, Bertrams, Gardners och Coutts. Biblioteken kan naturligtvis beställa från BTJ, Bibliotekstjänst. Rabatterade priser till bokklubbar. Föreningar och organisationer kan beställa direkt från förlaget till F-pris (förlagspris) plus frakt.

Print on demand har blivit ett strå vassare med Espresso Book Machine. Boken trycks medan du väntar i butiken eller biblioteket.

Böcker är inbundna med mjuka pärmar, almanackor häftade.

Ljudböcker

Jag gick direkt till digital utgivning i mp3/iPod, som sköts alldeles utmärkt av Elib AB, som distribuerar till nätbutiker för legal nedladdning och till bibliotekens hemsidor där du som låntagare kan lyssna till streamade ljudböcker. Jag får betalt för nätbutikernas försäljning och royalties för bibliotekslånen. Mina ljudböcker finns även via Audible och deras partners iTunes och Amazon.

E-böcker

Köp e-böcker i nätbutikerna eller låna via bibliotekens hemsidor. Elib står för distributionen och jag får betalt för försäljning samt royalties på lånen. E-böckerna finns i pdf/EPUB.

Dessutom finns e-böckerna på Amazon's Kindle och via Ingram Digital till eboksbutiker på nätet världen runt som eBookMall i pdf/EPUB format. Med introduktionen av iPad finns nu eböckerna på Apple iBooks i EPUB format.

Innehåll

Röster om boken • vii
Konstriket • 1
Varför går vi på konstutställningar? • 4
Den konstnärliga kakan • 6
Hur blir man konstnär? • 10
Livets resa skapar konsten • 12
Vuxenpoäng i konstvärlden • 14
Konstnär som yrke • 16
BUS Bildkonst Upphovsrätt i Sverige • 19
Kommuner köper konst • 23
Utställningar och inköp i kommuner • 25
Skapa en utställning • 30
Politiska och praktiska frågor • 32
KRO Konstnärernas Riksorganisation • 34
KC Konstnärscentrum • 36
Fler konstnärsorganisationer • 37
MU - Medverkande och utställningsersättning • 40
Politiker, administratörer, byråkrater och konstnärer • 44
Ge aldrig upp • 47
Hur tänker de? • 50
Seriösa arrangörer möter yrkesverksamma konstnärer • 52
Konstföreningar • 56
Det måste vara roligt att få syssla med sin hobby • 59
Det är så naturligt i den världen att ta betalt • 63
Konstsalonger och jurybedömda utställningar • 66
Men amatörerna då? • 68
Utan oss har de inget jobb • 70

Så här viktig är upphovsrätten • 73

Konst i vården • 76

Landsting, län och regioner • 78

Regionala resurscentrum • 80

1% till konsten • 82

Offentliga upphandlingar, beställningar och direktinköp • 83

Sälja konst till företag • 87

Gallerier • 89

Resurser för en kreativ entreprenör • 92

Sälja konst till privatpersoner • 94

Reko • 95

Statens konstråd • 97

Inköp av lös konst • 102

KLYS - Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares
Samarbetsnämnd • 105

Riksutställningar • 107

Jubilarens val och andra godsaker • 108

Presentera, presentera, presentera... • 109

Skapa hemsida • 110

Webbshop • 113

Fotografera konst • 115

Skapa och skicka bilder • 117

Nyhetsbrev och maillistor • 120

Sociala medier • 122

Hyra av konstverk • 124

CV - Konstnärspresentation - Artist Statement • 126

Yrkeskonstnär, fritidskonstnär eller hobbykonstnär • 130

Arbetsförmedlingen Kultur Media • 133

TV program om konst • 139

Konst i län/region • 141

Vad kostar en utställning? • 147

Art at Work • 152

Gallerister och konstagenter • 154

Pitcha idéer och projekt •	157
Stipendier •	161
Press och Media •	166
Dagens sensation eller framtidens budbärare? •	169
Öppna ateljéer •	172
Hur beställer man ett konstverk? •	174
Artist in Residence •	177
Ta saker i egna händer •	179
Konstnärernas Arvsfond •	181
Vägen framåt •	183

Konstriket

Vi lever i ett kreativt land. Svenska datorspel är i världstopp. Vi är tredje största exportlandet av musik, efter USA och Storbritannien. Vi har fler körer per capita än något annat land i världen. Vi är ett av de förlagtätaste länderna i världen. Det svenska deckarfenomenet går som tåget. Vi är världsledande inom produktion och distribution av ljudböcker på Internet. Vi lär vara ett av de mest uppfinningsrika länderna i världen. Blixtlåset, dynamiten, celsiustermometern, Linnés klassificeringssystem för växter, djur och mineraler, separatorn, skeppspropellern, L M Ericssons utveckling av telefonutrustning och telefonväxlar, skiftnyckeln, gasfyren, ångturbinen, kullagret, tetrapak, pacemakern, trepunktsbältet, AXE-växlar, datamusen, Losec... och så har vi förstås en massa kreativa konstnärer. Därav tanken om KONSTRIKET. Vi har potentialen att sätta konsten på kartan, göra Sverige berömt och världsledande på ännu ett område: konsten. Men då måste vi skapa förutsättningar för att yrkeskonstnärer ska kunna leva på sin konst.

Yrkeskonstnärer har lång utbildning och erfarenhet men har väldigt låga inkomster. Enligt KRO/KIF/BUS enkät 2014 har 64 procent av konstnärerna en taxerad inkomst på under 13 300 kr/månad. Tre av tio konstnärer har tackat nej till utställningar för att de inte haft råd att medverka.

En konstutställning är i första hand en upplevelse. Men hur många går på en utställning för att köpa konst? Ytterst få. För 99% av besökarna är det själva upplevelsen som är poängen. Att curatorer, intendenten och museipersonal ska ha lön tar vi alla för givet. Nu ska även konstnären få betalt. Ett nytt synsätt och statligt ramavtal trädde i kraft 1 januari 2009 som sakta men säkert är på väg att bli branschpraxis. Alliansregeringen införde det så kallade MU-avtalet som ser till att konstnären får ersättning för sitt arbete, sina kostnader och för att visa sina verk offentligt. MU-avtalet är bindande för alla statliga institutioner. Många gallerier och konsthallar tillämpar redan MU-avtalet, för de förstår att det höjer deras attraktionskraft både för besökare och konstnärer.

På Rekos hemsida kan man följa hur "reko" våra konstinstitutioner är gentemot de utställande konstnärerna.

Det är tack vare våra konstnärsorganisationer som förbättrade villkor kommer till: KRO, KIF, Konstnärscentrum, SK, SFF, ST, Skulptörförbundet, KHVC & BUS.

Gissningsvis finns det mellan 2 000-3 000 yrkeskonstnärer i Sverige och förmodligen minst lika många fritidskonstnärer. Gruppen hobbykonstnärer är kanske lika stor som de två föregående tillsammans. Alltså har vi totalt runt 8 000-12 000 personer som gärna kallar sig konstnärer.

Det är förstås stor skillnad att ha det som yrke och driva företag än att vara anställd med säkrad inkomst och vara konstnär på fritiden eller helt enkelt ha det som hobby. Viktigt är också att arrangörer och uppdragsgivare förstår skillnaden och anpassar sina villkor därefter.

Antalet utställningsarrangörer är betydligt färre. Av landets 290 kommuner har de flesta en egen utställningslokal, som arrangerar allt från 10-12 utställningar per år till bara några få. Det finns cirka 20 regionala läns museer. Staten och stiftelser driver ett antal större museer och konsthallar. Kanske hälften av våra 400 konstföreningar ordnar egna utställningar, ofta i kommunens museum eller konsthall. En sökning på galleri ger 1 243 träffar, men av dessa är nog merparten "utställningslokal att hyra" och inte galleri i traditionell bemärkelse.

Alla konstnärer ställer förstås inte ut, många yrkeskonstnärer gör offentliga utsmyckningar. Där är 1% regeln oerhört viktig. Vid ny- och ombyggnation går 1% till konst, det kan vara utsmyckningar, gestaltningar, fasta installationer eller inköp av lös konst. Konstnärscentrum, Statens konstråd och AF Kultur Media är viktiga partners.

Upphovsrättsliga ersättningar kan vara en betydande del av konstnärens inkomster, eftersom verken visas offentligt och i publikationer, både i tryck och på nätet. Att alla aktörer då följer BUS Bildkonst Upphovsrätt i Sverige tariffer är naturligtvis angeläget.

Vem står för konstinköpen? Lite statistik från KRO/KIF:s bok *Handbok för Bild- och Formkonstnärer* (siffrorna är från 2001 men proportionerna har nog inte ändrats avsevärt). 40% är vidareförsäljning via gallerier och auktionshus. Direktförsäljning via gallerier och kooperativ är runt 17% men efter galleristens provision, som kan vara 50%, återstår inte så stor del till själva konstnären. Upphovsrättsliga ersättningar är cirka 2%. Offentlig sektor, det vill säga kommun, stat och landsting/region står för runt 20% och eftersom de inte är vinstdrivande går förtjänsten till konstnären. Konstföreningar beräknades stå för 15%. Till sist svarthandel som ligger runt 7% av omsättningen.

Turismen bara ökar i Sverige så potentialen för att visa upp konst-Sverige är stor. Om det är arvet efter vikingarna eller bara ren nyfikenhet, så älskar vi fortfarande att resa och bosätta oss på olika platser i världen. Över en halv miljon svenskar bor utanför rikets gränser. Möjligheterna för att sätta konst-Sverige på kartan har nog aldrig varit så gynnsamma som nu.

Varför går vi på konstutställningar?

En konstutställning är i första hand en upplevelse. Besökaren går på en upptäcktsfärd, blir inspirerad, berörd, ser något nytt eller får ett annat perspektiv. Konsten påverkar oss bortom logikens rum, väcker våra känslor och vaggar oss in i ett annat tillstånd. För en stund kan vi drömma oss bort till en annan värld. Konst väcker tankar, skapar en dialog samt förmedlar kontakt när vi minglar.

Konst är mycket uppskattat. Det säger besökarna. Med entusiasm. De blir inspirerade att döpa målningar och skapar berättelser runt motiven. De blir sporrade att skapa något själva, kreativiteten väcks och idéer flödar.

Men hur många går på en utställning för att köpa konst? Ytterst få. För 99% av besökarna är det själva upplevelsen som är poängen.

Så sent som 2008 ställde en mycket känd konstnär ut på ett av landets största konstinstitutioner. Det blev publiksuccé och institutionen drog in 3 500 000 kronor i bara inträde. Konstnären fick nöja sig med ynka 10 000 kronor.

Tack och lov blåser förändringens vindar. Samma år skapades ett nytt avtal av Regeringen som reglerar medverkande och utställningsersättning till konstnärer. MU-avtalet, som det kallas, är ett resultat av ett förändrat synsätt på konstnärers villkor och betydelse för samhället. Det statliga ramavtalet är ett samarbete mellan Kulturdepartementet och konstnärsorganisationer som trädde i kraft 1 januari 2009. Listan på arrangörer som tillämpar MU blir bara längre och längre.

*”Det är en skandal att till exempel kommunala konsthallar
inte följer MU-avtalet”*

Ulf Nilsson, ny kulturpolitisk talesperson (FP) Supermarket 2013

Men än finns det mycket att göra. Attityder tar tid att förändra. Att curatorer, intendenten och museipersonal ska ha lön tar vi alla för givet. På många håll förväntas fortfarande konstnärer ställa upp gratis, och i många fall till

och med bekosta själva utställningen. Men utan konstnärens medverkan har museer och konsthallar ingenting att visa. Vi är själva motorn i hela deras verksamhet. Det är inte pengar som fattas i kulturbudgeten, det är själva fördelningen som är sned på många håll. När politiker förstår problemet blir det också förändring i prioriteringen av resurser.

Den konstnärliga kakan

Jag hade inga planer på att bli konstnär. Men livets resa förde mig därhän och numera är jag invald i KRO, Konstnärernas Riksorganisation, inget lätt nålsöga att passera igenom. Här krävs minst fem års dokumenterad yrkesverksamhet och bildkvalitet som om jag gått på Konstfack. Jag är inte så lite stolt över att vara med i denna skara.

Nyfiken som jag är, försöker jag förstå hur kultursektorn fungerar. I boken *Vad är konst?* berättar Ernst Billgren att de flesta framgångsrika konstnärer är autodidakta, det vill säga de har inte utbildat sig till konstnärer genom de etablerade institutionerna. Ändå fortsätter skaran av konstskolor och utbildningar att växa så det knakar, allt finansierat av skattepengar. Få är de konstnärer som lever av sitt skapande, och ändå utbildar vi ännu fler. Men hantverkare som det verkligen är bristvara på, var finns lärlingsutbildningarna för dem?

Med stort intresse läste jag KRO/KIF:s bok *Handbok för Bild- och Formkonstnärer*. Mycket matnyttigt för en konstnär i boken, men här tänkte jag ta upp hur ekonomin fördelar sig. Jag tror det är viktigt att veta var pengarna finns, det vill säga vem är det som köper konst? Visserligen är siffrorna från 2001 men proportionerna har nog inte ändrats avsevärt:

Vidareförsäljning cirka 40%

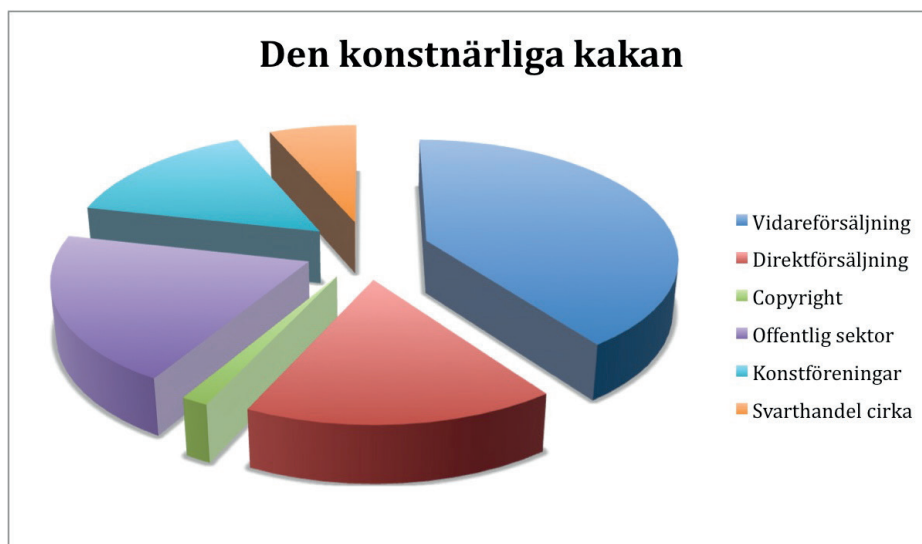
Omsättningen av konstverk som säljs vidare av gallerier och auktionshus är den största biten. Tyvärr är det så att konsten blir betydligt mer värdefull så fort jag gått vidare till de sälla jaktmarkerna. Bästa tiden att investera i konst är medan konstnären lever och innan hon blivit riktigt känd. Det vill säga nu.

Direktförsäljning cirka 17%

Gallerier och kooperativ omsätter rätt mycket. Men efter galleristens provision, som kan vara 50%, återstår inte så stor del till själva konstnären. Å andra sidan är galleristen en aktiv säljare som kan vara guld värd att nå ut till en köpande publik.

Copyright cirka 2%

Återutnyttjande i olika medier hanteras av BUS, Bildkonst Upphovsrätt i Sverige. Det kan handla om bokomslag, illustrationer, visning av verk offentligt, reportage i media med mera. Konstnären behåller copyright på sina verk oavsett om originalet är sålt.

Offentlig sektor cirka 20%

Kommuner, stat och landsting köper in konst och utsmyckningar.

Varje **landsting** har sin egen konstkonsulent. Ofta finns det också en konsthandläggare eller konstansvarig. Tillsammans disponerar de över inköpsbudgeten och agerar rådgivare om utsmyckningar och projekt samt driver pedagogiska insatser. Om man besöker en vårdcentral eller ett sjukhus ser man rätt mycket konst, som kanske inte i främsta hand associeras med hälsa. Framförallt tidigare gjordes konstinköpen utifrån perspektivet "god konst" och inte utifrån patientens behov. Många dystra verk finns i samlingarna, men för att skapa plats åt mer passande konst säljer nu många landsting ut delar av sina samlingar. Bra tycker jag, som ofta får höra att min konst skulle passa så bra i vårdens korridorer.

Statens konstråd har konstkonsulter för konstkollektioner och curatorer för permanent byggnadsanknuten konst, stadsutveckling och tillfälliga projekt. Främst arbetar Konstrådet i byggnader där verksamheten är stat-

lig. Yrkeskonstnärer som är intresserade av att få uppdrag kunde tidigare skicka in sin portfolio, men det arkivet har avslutats. Mer om detta i kapitlet om Statens konstråd.

Kommuner har ingen gemensam policy för konstinköp eller utställningar. De flesta kommuner har en konsthall, i mindre kommuner ofta i anslutning till biblioteket. Vem som får ställa ut varierar stort. Jag har stött på kommuner där man helt enkelt har en turlista, man hamnar längst bak i kön när man anmäler sitt intresse. Andra tar inte emot utställningsansökningar såvida det inte har gjorts enskilda avtal eller överenskommelser mellan konstnär och konsthall. Ibland finns det klara regler och ansökningstider som en kommitté behandlar. Ibland är det slumpmässigt, att man ringde eller mailade när den ansvarige var på gott humör och de säger javisst. Det verkar inte finnas något krav på att vara yrkesverksam som konstnär. Kommunala inköp har heller ingen gemensam linje. En del kommuner har en budget och en inköpskommitté, en del har ingen budget eller policy eller konstansvarig. De kommunala konsthallarna används ofta av de lokala konstföreningarna.

Konstföreningar cirka 15%

Sveriges Konstföreningar vill verka för att stödja idag verksamma professionella konstnärer. Det borde betyda att inköp och utställningar går till konstnärer som är yrkesverksamma. Men en icke statistisk koll visar att många uppdrag går till fritidskonstnärer, som valt en anställning i stället för konstnärsyrket. När det är dags för jurybedömda utställningar, är alla välkomna att söka, amatörer och proffs. MU-avtalet borde gälla även här, eftersom verksamheten delvis finansieras av våra skattepengar. Då skulle vi slippa utsättas för oskäligen avtal som lägger konstföreningens kostnader på konstnären. Jag tackade nyligen nej till en förening som förväntade att jag skulle stå för vernissagekortet och utskicket till medlemmarna.

Svarthandel cirka 7%

Många äro de som titulerar sig konstnär när tidningen knackar på, men när skattmasen dyker upp har konstnären gått upp i rök. Upp till 30 000 får man tjäna som hobbykonstnär. Men det ska deklarerars och skattas för, och det är det få som gör. Man kan tycka att det vore enkla pengar för Skattemyndigheten att plocka. Det är bara att läsa tidningen och inlägg på sociala medier för att se var det borde komma in en skattedeklaration med hobbyinkomst.

MU avtalet

Något som fungerar väl är det nya MU-avtalet, som står för medverkande och utställningsersättning till konstnärer. Det är mycket jobb att ta fram, presentera och hänga en utställning. Det är sällan det går med vinst. Konsthallens personal har sin lön, men nu får även konstnären en skälig ersättning för sin tid. Nyligen kom en inbjudan att skicka in utställningsansökan med orden "Galleriet följer stolt MU-avtalets tariffer för utställningsersättning". För det blir man glad ända in i själen.

Men amatörerna då?

Många av oss har börjat där. Det finns gott om ställen att ställa ut, till exempel caféer, studieförbund, ideella föreningslokaler och betalgallerier.

Hur blir man konstnär?

Föds man till konstnär? Nja, kanske inte, men anlag, talang och intresse är viktiga ingredienser för att skapa en konstnär. En del vet redan från tidig ålder att det är just konstnär de vill bli. Själv hade jag inte en tanke på det. Släkten är visserligen full av konstnärlig talang, men det dröjde innan jag fann den ådran. Konstnär, det var mammas revir. Hon ville bli mode-tecknerska, men det godkändes inte som något att satsa på i den stränga uppväxten. Mormor var konstnär och sömmerska. Mina kusiner och deras barn är överrepresenterade på skolor som Konstfack, Nyckelviksskolan och Beckmans. En del har varit mer pragmatiska och utbildat sig till arkitekter. Men jag kände aldrig att jag hade deras talang. Fick höra i skolan att jag gjorde fel, fick inte måla elefanten lila, hela papperet skulle fyllas, och så vidare. Jag kan fortfarande inte rita. Men måla abstrakt, det kan jag. Det var en lång väg innan jag kom dit.

Av någon mystisk anledning måste man alltid börja med när och var man är född, när man ska presentera sig som konstnär. Någon som vet varför? Vad har det med saken att göra? Hur som helst föddes jag i Stockholm, närmare bestämt på Allmänna BB, en vintrig decembernatt 1952. När jag var två år flyttade vi till Linköping och där bodde vi tills jag fyllt fjorton. 1967 bar det iväg till Seattle, WA i USA. Då hade pappa fått jobb på Boeing, han var civilingenjör i flygteknik och specialist på aerodynamik. I efterhand har jag förstått vilken brytningstid vi landade i. Det var stora förändringar i hela världen, men speciellt i USA var det kaotiskt. Vietnamkriget, Women's Liberation, Earth Hour, Hippies, Affirmative Action, Equal Rights, Environmental Protection... allt hände på bara några få år. Att vara fjorton år är svårt nog. Att som blyg och introvert svensk landa i extroverta USA var inte lätt. Även om jag läst engelska från fjärde klass, så var språket ett hinder. De första två veckorna begrep jag i stort sett "Hello" och "Good Bye". Det kanske inte var så underligt att jag fick högsta betyg i ämnen som var oberoende av språk, som matte, logik och data. Så jag följde i pappas fotspår och utbildade mig till civilingenjör i maskinteknik. Gick ut med höga betyg, blev invald i Tau Beta Pi och NASA bekostade min masters utbildning.

Kvotering diskuteras flitigt i den svenska pressen. Redan på 70-talet införde USA Equal Opportunity. Precis lagom till jag tog examen. Tur för mig,

företagen stod i kö för att anställa, och jag fick omedelbart högre lön än mina manliga kollegor. På Scott Paper Company i Everett, numera Kimberly Clark, började jag som projektledare, blev första kvinnliga gruppchefen, befordrades till inköpsavdelningen med ansvar för förpackningar, där jag lärde sig det mesta om färgtryck, en ovärderlig kunskap i konstnärskapet. Därefter några år i Frankrike (Paris/Orléans).

1991 kom mitt i livet krisen...

Utbränd, men det var ingen som visste vad det var på den tiden. Men jag hade alltid varit intresserad av livets energi och meningen med livet. Jag utbildade mig till terapeut och började måla mina känslor. Känslor är energi i rörelse. Genom att arbeta med kropp och själ för att uppleva och uttrycka det som finns inom oss, kan vi transformera instängd tristess till något helt annat. När energin får flöda vet man aldrig vad som kan hända. Det är spännande att utforska och släppa alla hämningar. Det som var inburat blir fritt, för att finna helt nya former. Ljuset infinner sig.

Det blev många utbildningar i inre processer: bland annat meditation, personlig utveckling, SHEN-terapi, frigörande dans och intuitivt måleri. Ungefär som en högskoleexamen i livsenergi. 1998 återvände jag till mina sommars Småland och bosatte mig i Eksjö. Man kan ju undra hur kurser i inre processer skapar en konstnär och författare. Men det finns nog inget bättre sätt att lära sig måla abstrakt; att lära sig lita på intuitionen, att uppleva och uttrycka sina känslor och lära sig släppa taget om intellektet. En konstnär förmedlar det som är bortom intellektet, bortom tid och rum, skapar en upplevelse för sinnet, väcker en känsla...

2002 började jag skriva böcker om kreativa och terapeutiska processer för inspiration och transformation. Den sjätte boken Z 2 A handlar om mellanrummet och är rikt illustrerad med min konst. Bilderna förstärker upplevelsen av mellanrummet, det som är bortom tid och rum.

Jag tog som sagt den långa vägen, via fristående kurser och utbildningar, andra konstnärer väljer att gå raka spåret via konsthögskolor. Oavsett hur vi utbildar oss, så handlar det om att hitta sitt eget sätt, sitt eget uttryck, sitt eget språk som konstnär. Vi behöver utforska tekniker, förhållnings-sätt, material, känslor och tankar. Många existentiella frågor hör hemma i konstens värld. Jag har alltid varit en drömmare och filosof, intresserad av "varför är vi här?" typ av frågor och har läst mängder av litteratur inom metafysiken.

Livets resa skapar konsten

- Hur tänkte du när du målade? hör jag ofta när jag ställer ut min konst.

I konstvärlden är det kutym att konstnären vill säga något med sitt måleri. Att med tanke eller känsla ge uttryck åt något konkret. Jag öppnar upp mig för det osynliga, det odefinierade, det ogripbara. Jag låter intuitionen, eller känslan, styra måleriet. För mig är det en upptäcktsfärd. Spännande att se vad som vill växa fram på duken, att låta processen ta över, bortom mina begränsade tankar. När jag låter skapandet ske fritt, leker mig fram, eller möter motståndet i djupt mörker, och släpper greppet om hur det ska ske, så blir det som det ska bli. Jag tillåter mig att skapa rena sörjan för att i nästa ögonblick kunna åstadkomma rena miraklet. Min konst inspirerar och kittlar fantasin. Ju längre du tittar ju mer ser du. Jag vill öppna dina sinnen för det omöjliga. Väcka din kreativitet. Uppmuntra nyfikenhet. Sporra fantasin.

- Hur tänkte du när du målade? Det är inte den begränsade tanken som styr mitt skapande. Jag söker flödet, den skapande processen, att överlämna mig, experimentera, testa, gå utanför gränser, hur det ska vara, släppa "så vill jag". Lossa greppet om den egna viljan. Låt det bli som det ska bli. Tillåt överraskningar, stilbrott, mer färg, mindre färg, smått eller stort, olika format. Släpp hur mycket tid det ska ta, vilka verktyg som gäller. Använd känslor, frustration och diskussion. Ta med allt i processen. Styrketräning är lika viktigt som meditation. Andlig utveckling och alla känslor får vara med. För att måla ljuset måste du våga möta mörkret.

Mitt måleri skulle se helt annorlunda ut om jag inte jobbat med mitt inre. Upplevelser i livet påverkar starkt vad som dyker upp under målandets resa. Det tar tid att lära sig känna in när en målning är färdig, när den behöver vila, när man behöver ta bort eller lägga till, eller ge den en ordentlig dust i badkaret. Alla mina utbildningar i terapi och personlig utveckling har stärkt kontakten med livsenergin och mitt inre. Att vara ok med processen och känna in steg för steg.

Föreställande konst kan vara väldigt vackert, men det är den abstrakta konsten som fascinerar mig. Det blir en oändlig upptäcktsfärd där jag över-

raskas om och om igen och ser ytterligare något. Min blick får något att drömma bort sig i. Inspireras av. En del konstverk fångar uppmärksamheten meddetsamma, men sen är det inte mer. Jag tycker bäst om måleri som fortsätter att inspirera, fascinera, där blicken vandrar genom bilden om och om igen. Man blir aldrig mätt på upptäcktsfärden den bjuder på.

Vuxenpoäng i konstvärlden

I konstvärlden räknas vissa saker mer än andra. Att samla de rätta meriterna, det vill säga vuxenpoäng, är viktigt om man vill komma in i till exempel KRO, Konstnärernas Riksorganisation, söka offentliga uppdrag eller komma med i projekt.

Att vara **representerad**, det vill säga inköpt av den offentliga sektorn eller företag, ligger högt på listan av meriterande utmärkelser. Jag tycker det är roligt oavsett vem som köper konsten, privatpersonen njuter säkert lika mycket som de anställda. Stat, kommuner och landsting lägger stora pengar på att köpa in både lös konst och fasta utsmyckningar.

Jurybedömda utställningar anses också smälla högt. Även om man vet på förhand vilka som sitter i juryn, har man ingen aning om vad de kommer att fastna för när de påbörjar urvalet. Det är inte ovanligt att hela juryn fångas av ett eller flera verk, och därifrån uppstår ett tema som de sen ska plocka ihop hela utställningen runt. Har man tur så passar ens konst in i konceptet, annars är man rökt oavsett hur bra eller dålig man är. Jag minns en utställning jag sökt till med stora, färgstarka, explosiva verk. Juryn valde att gå på temat sparsmakat och lågmält. Den gången hade jag inte tur.

Separatutställningar är självklart meriterande. Likaså **samlingsutställningar**, speciellt om man är inbjuden och utvald till en selekt skara. Var man ställer ut spelar också roll. Prince of Wales Museum i Mumbai ger mer status än lokala studieförbundet.

Att vara inköpt av **konstföreningar** ger också statuspoäng. Konstföreningar finns i olika tappningar: arbetsplatsföreningar köper huvudsakligen in konst via gallerister, allmänna konstföreningar driver ofta egen utställningsverksamhet och köper in från utställare och på konstresor.

Att vara representerad av ett **galleri** ger pondus. Speciellt gynnsamt om galleristen riktar sin säljverksamhet mot konstföreningar. De åker runt till arbetsplatserna, träffar inköpskommittén, lägger upp en rad målningar och skulpturer. Medlemmarna i kommittén pekar på den, den och den tar vi, så är det klart. Hittar man rätt gallerist, med en köpstark kundkrets och intresse för konst, så kan man fokusera på skapandet i stället för säljandet.

Stipendier är meriterande. Det lär vara betydligt lättare att få stipendier om man utbildat sig på konsthögskola än om man blivit konstnär genom en kombination av kurser, utbildningar och yrkesverksamhet. Det är i alla fall lättare att fylla i formulären. För där efterfrågas alltid utbildning i en eller två rader som inte lämpar sig för längre utlägg.

Projekt, ateljévistelser och resor med andra konstnärer räknas också som vuxenpoäng. Det är nog flera faktorer som spelar in här. Dels att det handlar om ett urval, det är inte vem som helst som får vara med. Dels att upplevelsen bidrar till att fördjupa och förbättra konstnären som konstnär. Man blir helt enkelt en bättre produkt. Missförstå mig rätt. Konstnären fyller på med inspiration, intryck och uttryck och blir därmed ännu mer sig själv.

Offentliga utsmyckningar är viktiga av flera skäl. De ger stora vuxenpoäng. För att få vara med i vissa upphandlingar krävs minst två referensuppdrag. Då måste man ju ha något att visa upp. Det handlar om relativt stora pengar för konst. Det ger bra uppmärksamhet i media. Och det ger IV ersättning livet ut. Mer om detta framöver.

Konst kan användas på många sätt, som **illustrationer** i böcker och andra trycksaker eller vara med i filmer och TV serier. Självklart är det en merit om ditt konstverk används som bokomslag, ännu några fler vuxenpoäng till potten.

Vissa **utbildningar** räknas mer än andra. Utbildning vid konsthögskolorna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Umeå, Konstfack, Högskolan för design och konsthantverk (HDK), Beckmans Designhögskola samt Högskolan för fotografi och film eller jämförbar utländsk högskoleutbildning med inriktning på bild och form är de som skapar gräddfilen in i konstvärlden. Vi andra får skramla ihop erfarenhet och kurser tills vi får ihop till likvärdig kompetens.

Även i konstens värld bär alla vägar till Rom, det vill säga, oavsett vilken väg du väljer så kommer du fram. Det finns ingen industriformel för att bli vuxen konstnär.

Konstnär som yrke

Konstnärer idag är entreprenörer och företagare. Det är ett yrke som kräver lång utbildning och ofta rätt mycket möda innan man är ens är uppe på banan som kallas yrkesverksam konstnär. När det kommer till offentliga upphandlingar varierar definitionen yrkesverksam lite beroende på vilken byråkrat som skrivit underlaget och hur kunniga de är om de regler som gäller. Men grundläggande är:

- konstnären är registrerad för F-skatt
- har examen från konstnärlig högskola, eller har likvärdig utbildning och erfarenhet, det vill säga uppfyller inträdeskraven till KRO/KIF, KC och AF Kultur Media.

För att vara registrerad för F-skatt måste man driva företag. Precis som alla andra yrken som inte har en fast anställning. Det finns inga lediga jobb på arbetsförmedlingen som heter konstnär. Vi får själva sälja in oss och skapa möjligheterna. Det är en rejäl uppförsbacke med många hinder på vägen.

Jag gör aldrig något halvvägs. När jag väl kom in i konstnärsyrket började jag ta reda på hur organismen fungerar. Om jag vill jobba målmedvetet med att sälja min konst, hur gör jag då? Var finns pengarna? Vem fattar besluten? Hur bär jag mig åt för att nå de rätta personerna? Hur ser jag till att just jag finns framför dem när de ska köpa in konst? Det visade sig vara otroligt krångligt, tidskrävande och otydligt vad som gäller. Svaren jag fick var minst sagt blandade, från glädjande entusiasm till bedövande tystnad eller avmätt avspisande med mellanlandningar i konstruktiv hjälpsamhet. Men det var först när jag gick kursen om Avtal för konstnärers ersättningar (MU-avtal) som det riktigt hettade till. Jag blev helt enkelt förbannad. Det var inte bara jag som stötte på mer problem än lösningar.

Då trillade polletten ner. Skriv en bok. Inte bara om problemen, men med idéer och lösningar som skulle göra det så mycket enklare att få rätt konst på rätt plats. Med min erfarenhet av organisationsförbättringar ser jag det från ett helt annat perspektiv. Om ett privat företag skulle driva konstvärlden på nuvarande sätt skulle ingen vilja investera i projektet. Organisation och beslutsvägar är ineffektiva och framförallt godtyckliga i många fall. Of-

fentliga upphandlingar är onödigt krångliga. Det är våra skattepengar det handlar om. Visst vore det i allas intresse att konstbudgeten gick till konst och konstnärer i stället för att slösas bort i byråkraternas korridorer.

Jag är född i Skyttens tecken. Jag säger ofta att "jag har inte vett att begripa att det inte går". Men envis är jag, och född optimist. Utan att jag planerade för det har jag skapat underlaget till denna bok. Jag har kontaktat konstansvariga på landsting och kommuner i hela Sverige, projektledare och konstkonsulter på Statens konstråd, konstföreningar i mängder, pratat med gallerister och presenterat mig på alla sätt och vis. Jag tänker som så, att hur ska de kunna handla min konst om de inte vet att jag finns?

När jag pratar med kollegor inser jag att kunskapen i yrkeskåren om hur det fungerar är väldigt liten. Vi har lagt så stor del av tiden på att förkovra oss som konstnärer men ägnat försvinnande lite tid åt att driva näringsverksamhet. För en del konstnärer börjar banan som hobbyverksamhet. Jag är förvånad över hur många som tror att det är skattefria pengar, att det är ok att bara stoppa ner det i fickan. Så är inte fallet. All konst som säljs ska deklareras och skattas för. Man får dra av utgifter, men inte dra moms. Tar man in mer än 30 000 på ett år måste man starta företag. Blanketten för hobbyverksamhet är SKV 344 och är enkel att fylla i och skickas in med inkomstdeklarationen. För de flesta hamnar skatten på 30%. Det är skatt till din kommun och landsting. Om det nu stämmer att cirka 7% av konstomsättningen är svarta pengar går vi miste om rätt mycket för vår gemensamma välfärd. Att lyfta upp de svarta pengarna till hobbyinkomst skulle faktiskt göra stor skillnad. Köper du konst? Be alltid om kvitto eller ännu bättre, faktura!

Att starta företag är inte speciellt svårt. Man kan ha ett firmanamn, som Divine Design, eller helt enkelt heta firma Eva Dillner. De flesta kommuner har ett näringslivsbolag som hjälper företag att komma igång och driva sina företag. De ordnar nätverksträffar och seminarier. Det borde vara stopp nummer ett på din lista att komma igång som yrkesverksam konstnär. Det finns till och med en portal som heter www.verksamt.se där information från olika myndigheter samlats på ett och samma ställe. I de flesta kommuner erbjuds starta eget kurser. Skattemyndigheten har regelbundna informationsträffar. Min erfarenhet är att de är tillmötesgående och hjälpsamma. Mer information hittar du på www.skatteverket.se.

Ja, det tar lite tid att lära sig bokföring, deklarationer och vilka momssatser och skatter som gäller. På nettoinkomsten för din verksamhet betalar du inkomstskatt på runt 31% samt sociala avgifter, så kallade egenavgifter, på 28,97%. Generellt sett gäller 25% moms på tjänster, till exempel föredrag

eller förberedelse för en utställning. 12% moms gäller när du säljer konst, men om ett galleri står som säljare, då är det 25%. För att krångla till det lite så kan du välja att inte vara momspliktig om försäljningen understiger 300 000 om året. Men då får du heller inte dra momsen på dina utgifter. Problemet med att inte momsä konsterna från början är att när du väl säljer för mer än 300 000 så är du momspliktig på hela försäljningen under året. Har du då inte tagit ut moms har du rakt av en förlust på 36 000. Mitt råd är att göra det rätt från början. Så har vi också en 6% momssats som gäller vid upphovsrättsligt nyttjande av dina verk. Där kommer BUS, Bildkonst Upphovsrätt i Sverige, in i bilden. Mer om detta i kommande kapitel.

Det finns flera bolagsformer att välja mellan, men för de allra flesta konstnärer är det enskild firma som gäller. En fåtal väljer att driva aktiebolag, med det är krångligare juridiskt och ekonomiskt, och man måste vara väldigt noga med hur upphovsrätten regleras i avtal. Handelsbolag och ekonomiska föreningar är heller inte så attraktiva för en konstnär.

När vi tänker företag, så tänker vi ofta de stora jättarna. Men visste du att?

- endast 5% av företagen har mer än 5 anställda
- omkring 20% av företagen har mellan 1-5 anställda
- 75% är egenföretagare

BUS Bildkonst Upphovsrätt i Sverige

Första gången jag kom i kontakt med bildupphovsrätt, var när jag skrivit min första bok. Jag ville ha ett foto av mig själv på omslaget. Vid samma tidpunkt hade jag varit med i ett reportage för Allas Veckotidning och gillade hur fotografen lyckats fånga mig på bild. Det var riktigt roligt när han kom med lampor och skärmar och donade tills det blev riktigt bra. När jag ringde upp fotografen svarade han att visst, jag kunde nyttja bilden "enligt prislistan". Det var så enkelt, att bara surfa in och slå upp tariffen för bokomslag och bokens upplaga och betala därefter för nyttjandet av omslagsbilden.

"BUS, Bildkonst Upphovsrätt i Sverige, är en organisation för bildkonstnärer oavsett uttryckssätt, målare, skulptörer, grafiker, illustratörer, performers, videokonstnärer, konsthantverkare, designers et cetera. Genom BUS får bildupphovsmannen ersättning när konstverk nyttjas och juridisk hjälp i upphovsrättsfrågor. Vi underlättar användning och säkerställer att relevanta tillstånd ges." www.bus.se

Vad behöver då en konstnär veta om upphovsrätt? Ja, även alla som har med konst att göra behöver kunna det här.

Upphovsrätten följer konstnären, inte verket. Upphovsrätten gäller hela ditt liv och 70 år efter din död. Om du, eller dina arvingar, säljer ett konstverk, så har ni alltid kvar upphovsrätten. Det är bara du som får bestämma om återgivning av ditt verk, på foto eller som reproduktion. Om någon vill nyttja din konst som illustration för en bok till exempel, är det du som bestämmer om du vill tillåta det. Tack vare BUS är det enkelt att komma överens om kostnaden för nyttjandet. Det är bara att hänvisa till tariffen. Det är så skönt att slippa förhandla. Är du medlem i BUS sköter de hela kedjan med kontrakt och fakturering och ser till att du får betalt. För detta tar de 20% i arvode. Medlemskap i BUS är gratis.

De hjälper även till vid **juridiska spörsmål** om upphovsrätten. Jag har konsulterat deras jurister ett flertal gånger och fått ovärderlig hjälp. Det finns inte en chans för oss konstnärer att kunna allt det finstilla, men här sitter experter som verkligen kan sin sak. När en offentlig upphandling har

kommersiella villkor om upphovsrättsligt nyttjande kan man konsultera BUS riktlinjer, för att se om de är skäliga. Är nyttjandet preciserat, eller försöker upphandlaren trola bort din upphovsrätt? Den kan vara värd väldigt mycket under åren som kommer, så det gäller att vara påläst.

Följerätt är en annan väsentlig del av upphovsrätten som BUS hanterar. När din konst säljs vidare via auktionsverk eller gallerist har du rätt till ersättning. Ersättningen utgår med 5 % av försäljningspriset upp till 50 000 Euro, sedan faller ersättningen med stigande försäljningspris och maximalt kan konstnärens ersättning bli 12 500 Euro för ett verk. Med tanke på att uppskattningsvis hela 40% av omsättningen i konstvärlden är vidareförsäljning så är följerrätten viktig att känna till. För många konstnärer får ju även arvingarna ta del av vinsten, så hur vi testamenterar vårt livsverk har stor betydelse. Jag har en idé om **Konstnärernas Arvsfond**, det kapitlet ligger mot slutet av boken.

Följerrätten har ett tröskelvärde, eller minimibelopp, som berättigar till ersättning. För 2014 ligger den på 2 200 kronor exklusive moms. Om verken säljs för mindre utgår ingen ersättning. Sedan slutet av 2013 pågår en utredning om minimiersättningens nivå och konsthandelns rapportering av försäljning. Konsthandeln yrkade till en början på en höjd miniminivå till mellan 1 000-3 000 euro, som motsvarar försäljningspriser mellan 9 000-27 500 svenska kronor. Det skulle slå väldigt hårt mot nu levande konstnärer. Runt 70-90% av alla konstverk skulle falla bort och följerrätten skulle bli en angelägenhet endast för de mycket väl etablerade konstnärerna och dödsbon.

BUS statistik visar att ett stort antal konstnärer har så pass många försäljningar som ger ersättning från 110-300 kronor att de i många fall kan ge upp till 5 000 kronor per år i samlad ersättning. Även med ett höjt minimipris till 4 500 kronor, som nu diskuteras, skulle nästan hälften av konstverken falla bort.

Utredningen har lagt fram sitt betänkande Frågor om följerrätt och om museernas kopiering (SOU 2014:36) och det remissbehandlas nu (svar senast 15 november 2014) och i det finns ett förslag om att öka minimipriset till cirka 4 400 kr, alltså dubblera det. Effekten blir att cirka hälften av de försäljningar som nu omfattas försvinner och bortfallet i ersättning för konstnärerna kan uppskattas till mellan 1 500 000-2 000 000 kronor årligen.

Utredningen tittar också på redovisningsplikten av försäljning. I Sverige finns inte sanktionsmöjligheter vid utebliven rapportering, med påföljden

att man i Sverige får in mindre än en tiondel av vad man får in i Norge, Danmark och Finland där bara möjligheten till sanktioner ökar rapporteringsviljan markant. För oss konstnärer är det alla bäckar små som räknas, varje utebliven ersättning gör stor skillnad i en yrkeskonstnärs möjlighet att försörja sig på sin konst.

Musiker har STIM, författare får royalties och konstnärer får **IV, Individuell Visningsersättning**. Det här är nog en av de viktigaste ersättningarna som du bör känna till. För all konst som köpts in av offentliga pengar, det vill säga av landsting, stat eller kommun, erhålls poäng till konstnären för varje verk. När du blivit inköpt, vare sig det handlar om lös konst eller en offentlig fast utsmyckning, ska du rapportera detta till BUS. Varje år räknas poängen ihop och om du har tillräckligt mycket offentlig konst ute i bygderna får du ersättning. Det är en statlig ersättning som administreras av BUS. För 2012 varierade utbetalningarna från 500 kronor till 42 000 kronor. När du deklarerar är IV momsfri inkomst som du sedan betalar skatt och sociala avgifter på. Av någon anledning ger offentliga utsmyckningar större poängvikt än små inköp, så att det som redan är stort blir större. Från mitt perspektiv är det lika viktigt att en liten kommun köper in konst som att ett stort projekt sätter på sig spenderbyxorna. Jag skulle hellre se en jämnare poängfördelning. Det snackas mycket om levande landsbygd, så låt oss då se till att gynna konstnärer som vågar satsa på de mindre orterna. IV betalas ut varje år och är en livslång ersättning. Men allt eftersom nya verk kommer in i systemet sjunker poängen för de som redan är i systemet. Just nu driver ett flertal konstnärsorganisationer en kampanj för att öka IV budgeten. Om jag vore ung och i början av karriären skulle jag lägga max krut på att bli inköpt av så många offentliga instanser som det bara går tills jag maxat poäng. 42 000 kronor om året livet ut är stora pengar för en konstnär.

Om du har bilder i tidningar, tidskrifter eller böcker har du rätt till **IR, Individuell Repografiersättning**, för att publiceringarna kan fotokopieras inom undervisningen i Sverige. Anmälan görs via BUS. Ersättningen 2013 är max 25 000 kronor för bilder i bok och max 15 000 kronor för bilder i tidning/tidskrift. Alla bäckar små...

Visste du att om dina verk visas på TV så kan du få **TV-ersättning**? Ännu ett område där BUS sköter allt, förutom att du behöver rapportera in om du varit med i TV. För nuvarande gäller avtalet SVT/UR, SVT Play och TV4. Det ger ytterligare klirr i kassan.

BUS har även avtal med ett åttiotal **konstföreningar** för upphovsrättsligt nyttjande av konstbilder. Föreningens användning av konst i informations-

trycksaker och på internet kräver tillstånd från konstnären och denne har även rätt till ersättning. Utan avtal med BUS måste tillstånd sökas inför varje användningstillfälle och ersättning utgår då i enlighet med BUS prislista. Det är ett tidskrävande och ibland krångligt arbete. BUS har i samverkan med Sveriges Konstföreningar tagit fram ett enkelt avtal, så föreningen kan använda samtliga cirka 60 000 BUS anslutna konstnärers verk och använda dem lagligt. Samtidigt bidrar de till att konstnärer får ersättning.

Andra branschspecifika avtal som BUS hanterar:

- auktionshus
- dagstidningar
- kommuner
- museer
- Tv-avtal

BUS samarbetar med liknande organisationer runt om i världen. Ju mer internationellt verksamma vi blir, desto viktigare att våra rättigheter bevakas och respekteras runt om i världen. Jag har försökt sammanfatta de viktigaste punkterna här, betydligt mer information hittar du på BUS hemsida www.bus.se

Kommuner köper konst

Det har tagit mig rätt många år att få grepp om hur det fungerar. Var finns pengarna, vem bestämmer, hur bär jag mig åt för att få snurr på min verksamhet? Många konstnärer bedriver sin verksamhet inom det närmaste geografiska området. De ställer ut på närliggande konsthallar och gallerier och det är inte ovanligt att samma konstnär visas i den ena kommunen efter den andra inom några mils avstånd. I mitt stilla sinne undrar jag om det inte vore roligare för besökarna att få lite mer variation?

De flesta kommuner har en konstbudget för inköp av konst, vars omfattning varierar i takt med kommunens storlek. I vissa kommuner finns en inköpskommitté, i andra är det den konstansvarige i kommunen som fattar besluten, både om inköp och utställningar. För det mesta handlar de från utställande konstnärer i den egna kommunens konsthall eller museum. Därför blir det så viktigt att komma in på de kommunala inrättningarna. Därav inte givet att det blir inköp, för det säger sig självt att budgeten inte räcker till inköp från alla utställande konstnärer. Eller som hände mig en gång, alla pengarna hade redan gått åt till ett jätteprojekt. När man väl sålt in sig till en kommun, då är det inte som med andra långa säljprocesser, att man skapat en relation som man bygger vidare på år efter år. Det törstas ständigt efter nya upplevelser, så det är osannolikt att man får ställa ut där fler gånger under de närmaste åren. Tio år senare är det nya människor på plats och hela säljprocessen börjar om från början.

Jag kan lugnt säga att så mycket sälj och presentera, presentera, presentera som jag sysslat med sen jag blev konstnär har jag aldrig tidigare skådat. I de flesta yrken är en utdragen säljprocess också förknippad med en långvarig relation och belöning i proportion till allt förarbete. Men icke för konstnärer, som tills MU-avtalet kom till även förväntades göra utställningen utan ersättning "för en chans att visa upp sig". Än så länge har medverkande- och utställningsersättningen inte nått ända ner till gräsrötterna. Vi är mitt inne i ett trendbrott, en rejäl attitydförändring gentemot konstnären som kreativ entreprenör, som tar tid att förankra. När konstnärsorganisationer förklarar för politiker hur det ligger till så är steget kort till "självklart ska konstnärerna få betalt".

Att ställa ut och bli inköpt av kommuner är viktigt av flera skäl. Utställningar är meriterande och ger vuxenpoäng. Varje utställning är en erfarenhet i att sätta ihop, hänga, presentera och tänka igenom sitt konstnärskap. Mötet med en ny publik ger insikt i hur olika människor upplever konsten. Frågorna och kommentarerna ger upphov till ny inspiration och eftertanke. Man får en chans att visa upp sig i den lokala pressen och samlar därmed ytterligare material till sin folder med pressklipp. Har man tur köper kommunen ett konstverk eller två, som inte bara ger inkomst för dagen utan läggs till IV poängen som administreras av BUS.

Vissa kommuner har återkommande utställningar där de visar den senast inköpta konsten. Det är ju roligt för skattebetalarna att se vad de fått för sina pengar. Inköpt konst placeras ut i kommunens verksamheter. Det är den konstansvarige i kommunen som inventerar och sköter rotationen på kommunens konst. Vid ny- och ombyggnation gäller speciella regler om konstnärlig utsmyckning till 1% av projektets värde.

Men hur får man kontakt med kommunerna? De är ju så många, närmare bestämt 290 stycken. Som sagt, jag gör ingenting halvvägs. När jag letade upp alla Sveriges Landsting och Kommuner för ett antal år sen, hade jag inte en tanke på att jag samlade material till en bok. Ja, det var mycket jobb. För där fanns bara den generella kontaktadressen till hela kommunen. Jag ville ju nå den konstansvarige i varje kommun. Det var inte alltid så lätt att hitta. Men jag började med kommunens webbplats, sökte på konstansvarig eller liknande. Ibland hade jag tur, ibland inte. I vissa fall hittade jag inte en personlig kontakt. I mitt presentationsmail bad jag om korrigering av adresser och har nu en rätt bra maillista. Rätt mycket pill för en lista man använder kanske en gång per år. Svaren som kommer kan vara rätt fascinerande och det tänker jag berätta om i nästa kapitel.

Utställningar och inköp i kommuner

Efter att ha samlat ihop alla mailadresser till konstansvariga i kommunerna formulerade jag ett första mail. Tack vare tekniken är det nu möjligt att kommunicera och presentera sig till en bredare skara utan att ruinera sig. Först var det diabilder, sen kom pappersbilderna, allt skickat via snigelpost med formella konstnärspresentationer i en kostsam mapp. Med dagens teknik skulle vi kunna göra ännu mera för att länka samman konstnärer med intressenter. Vi skulle kunna bygga en konstportal som databas. Jag ska berätta hur jag tänker i kapitlet 'Seriösa arrangörer möter yrkesverkssamma konstnärer', men först till kontakten med kommunerna. Vid det här laget har jag ju återkommit till dem i flera år, och har på så vis oförhoppandes samlat rätt intressant statistik. Förutom erbjudanden att ställa ut i ett antal kommunala konsthallar, som jag naturligtvis tackat ja till, fick jag minst sagt varierande svar. Jag har redigerat bort identifiering i texterna så det inte framgår vilken kommun som svarat vad.

Många sätt att tacka nej

- Hej och tack för erbjudande. Vi har redan utställningsprogrammet klart för kommande år.
- Tack för din förfrågan men just nu är det inte aktuellt för vår del.
- Tack för Ditt mail. Vi avböjer Ditt erbjudande om utställning och konstinköp.
- Tack för ditt mail! Tyvärr har vi ingen möjlighet att ställa ut dina arbeten i konsthallen.
- Tack för ditt brev. Vi har för närvarande inget behov av de tjänster du erbjuder.
- Och tack för ditt intresse att ställa ut i vår Konsthall. Tyvärr så måste vi tacka nej då vi via din hemsida ansåg att dina verk inte passar in i vår nuvarande utställningsverksamhet.
- Tack för din förfrågan, och för att du visat Konsthallen ditt intresse, men vi måste tyvärr avstå från en utställning av dina arbeten. Flera års utställningsprogram redan är inbokade.

- Tack för visat intresse! Vi kan tyvärr inte erbjuda dig någon utställningsplats hos oss.
- Tack för presentation och erbjudande om utställningar och tjänster. I dag är kommunens konsthall bokad lång tid framöver så vi har ingen möjlighet att boka in fler utställningar. Vid de tillfällen, förekommer inte så ofta, då vi behöver konsultation brukar vi anlita regionen konst-konsulter.

Inte nu men kanske senare

- Det är jag som bokar in utställningar i Kulturhusets utställningshall. Just nu när det fullbokat två år framåt, och jag har ännu inte börjat fundera på därefter. Jag ber att få återkomma längre fram och sparar ditt namn i min mapp för framtida möjliga utställare.
- Tack för din utställningsansökan. Vi har utställningar inplanerade i konsthallen för en lång tid framåt samt många på förslag, men vi sparar din ansökan och återkommer om det blir aktuellt med ett samarbete framöver.
- Vi har i år, dessvärre, ingen budget för konstinköp men sparar dina uppgifter för eventuellt kommande behov.
- Hej och tack för mail. Trevligt att du hörde av dig. Vi sparar ner dina handlingar och kan återkomma framöver när det finns någon öppning i utställningsplanerna. Just nu är det fullbokat men sedan.
- Vi har nu gått igenom de förfrågningar om att ställa ut vid museet som kommit in. Tyvärr har vi inte möjlighet att erbjuda någon utställning för närvarande. Men jag har det gärna i åtanke, kanske det dyker upp något lämpligt sammanhang framöver.
- Tack för din ansökan och ditt intresse för att ställa ut i kommunens konsthall. Vi kommer att ha ett möte i september avseende utställningsverksamheten för nästa år. Därmed sparar vi ditt CV och ansökan och återkommer senare under året med svar och information.
- Tack för din förfrågan om utställning i Kulturhuset. Vi visar ett tiotal utställningar per år av varierande konstarter och försöker få variation bland material, tekniker och uttryck. Vi får en stor mängd intresseanmälningar och tyvärr måste vi tacka nej till många. De vi finner särskilt intressanta sparar vi i en idébank för kommande utställningar. Vi återkommer i god tid om det kan bli aktuellt med en utställning, men som det ser ut nu den närmaste tiden är det tyvärr inte aktuellt.

Återkom senare

Ibland är det organisationsförändringar på gång.

- Hej och tack för mail angående konst i kommunens konsthall. Tack också för att du tänkte på oss. Vi ber dig återkomma hösten, dels för att vi har fullbokat nu, dels för att då börjar den nye konsthallschefen lägga nytt program.
- Tack för din förfrågan om utställning här i Kulturhuset. Just nu går det inte att göra utställningsförfrågningar men jag planerar att det skall kunna gå och göra någon gång under våren. Varför jag inte vet mer exakt är på grund av att kommunen just nu håller på och utvecklar en ny webbsida och därav en ny sida även för Kulturhuset. Det är planerat att kommunen kommer att publicera denna nya sida i början av året och på denna sida kommer jag att lägga ut information om hur man ska gå tillväga för att skicka in sin ansökan om utställning. Här i Kulturhuset arrangerar även Konstföreningen sina konstutställningar. Om du vill veta mer om deras verksamhet kontakta ordförande.
- Just nu genomgår avdelningen kultur en omorganisation av konstutställningsverksamheten då vi ska flytta in i ett nytt kulturhus under nästa år och hur programsättningen av den verksamheten ska ta form är ännu inte klart. Under nuvarande utställningsår, det vill säga i våra nuvarande lokaler, så är programmet redan satt.

Kommunens konsthall drivs av konstförening

Förvånansvärt många kommuner överlåter driften av konsthallen till den lokala konstföreningen.

- Kommunen har en konstinköpsbudget på 50 000 kr per år. Av dessa medel används ca 30 000 kr till inköp av konst från årets stipendiater. Resterande 20 000 kr används för inköp från utställningar i Stads- huset (som arrangeras av Konstgillet). Vid byggen av nya anläggningar/ hus finns särskilda medel för konstnärlig utsmyckning och då görs särskild upphandling av detta. Jag noterar att du är intresserad av att lämna förslag på konstnärlig utsmyckning nästa gång det blir aktuellt för oss. PS. Kommunen har en konstnärslägenhet som vi kostnadsfritt kan upplåta bland annat till yrkesverksamma konstnärer. Om du har intresse av detta så ringer du mig.
- Du är intresserad av att ställa ut på vårt Galleri som drivs av Konstföreningen och Kulturnämnden. Vi får många ansökningar, och i april varje år, träffas vi och går igenom de cirka 50 ansökningar, som brukar

komma in, och väljer ut de som får ställa ut under våra vanligtvis 12 utställningsperioder. Du är välkommen att söka.

- Tack för ditt erbjudande! Mitt råd till dig är att ta kontakt med Konstgillet. Det är dom som beställer och arrangerar kommunens konstutställningar. Jag är den som oftast köper in konst till kommunen. Inköpet görs oftast i samband med en utställning. Förra året invigde vi vår nya fina konsthall. Tänk om din konst en dag kunde finnas där. Vi har en policy att i huvudsak köpa in konst av konstnärer ifrån de närliggande länen, men visst gör vi undantag.
- Jag har vidarebefordrat ditt mail till Bild- och konstföreningen som sköter konstutställningarna hos oss.
- Jag skickar din fråga vidare till konstföreningen som ansvarar för urvalet av utställande konstnärer i utställningshallen på biblioteket. Har du ytterligare frågor kan du maila till konstföreningen direkt.
- Tack för din förfrågan om utställning i konsthallen. Vi är en ideell förening som driver utställningsverksamheten i konsthallen, som ägs av kommunen. Vi har inbokade utställningar för hela nuvarande år. Du är välkommen med din ansökan för nästa år.
- Ditt mail som du sänt till kommunen har videsänts hit till konsthallen. En konsthall som konstföreningen ansvarar för. Vi har nyligen haft höstens planeringsmöte då vi tittar på de ansökningar som vi fått. Nästa möte blir i april-maj. Om du vill söka utställning här är vi glada om du sänder bilder samt CV hit till Konsthallen.

Min erfarenhet är att kommuner har helt andra utställningsvillkor än konstföreningar. Jag har tackat nej till flera konstföreningar på grund av oskäligen villkor. Så naturligtvis ville jag veta: Hur ser upplägget ut mellan er förening och konstnären? Frågan gick vidare till samtliga som vid senaste utskicket hänvisat till konstföreningen. Inte en enda konstförening svarade.

Kommunen har ingen egen konsthall

- Inköp av konst till kommunen sker löpande under året. Vi besöker först och främst de lokala utställarna och galleristerna då vi vill gynna deras verksamhet i första hand. Jag ska ha dig i åtanke när konstutskottet träffas nästa gång. Mitt förslag är också att du kontaktar några av våra gallerier samt konstföreningen. Kanske är de intresserade av att arrangera en utställning?
- Tack för ditt erbjudande. Kommunen har idag inte en konsthall eller fast utställningsyta tyvärr. Jag skickar ditt brev vidare till de som arbe-

tar med att dels vara informationscenter för miljöprojekt samtidigt gör de konstutställningar i samma lokal.

Kommunen har konsthall men hänvisar till hyrgalleri i kommunens regi

- Konstnärer har möjlighet att hyra Salongen på Rådhuset till sommaren. Ännu är det inte klart vilka veckor vi har tillgång till lokalen. Är du intresserad av detta så kontaktar du mig.
- Hej och tack för din förfrågan om att ställa ut vid kommunens museum. Vi har nu äntligen haft en genomgång av de ansökningar som kommit in. Det är många som vill ställa ut och tyvärr kan vi inte erbjuda någon utställning för närvarande. Jag kan dock tipsa om Ladan på Museigården som vi hyr ut sommartid. Den är visserligen uppbokad hela sommaren, men om du är intresserad så har vi inte satt tiderna för nästa år än.

De sista svaren gjorde mig helt paff. Det är ju en förolämpning att kommuner tar betalt av yrkesverksamma konstnärer, dessutom förväntas konstnären vakta och sköta allt själv.

Det kanske blev lite långrandigt, men det visar ju hur olika kommunerna hanterar frågan om utställningar och inköp. Det känns ju betydligt bättre att veta att det är en kommitté som sätter sig och går igenom alla ansökningar, att det finns en djupare och mer långsiktig planering. När jag pratat med olika utställare är det intressant att höra hur de gått tillväga för att bli bokade. Ibland har de bara råkat ringa när den konstansvarige varit på rätt humör och tackat ja direkt. Det känns ju mer som lotteri än genomtänkt strategi. Många mindre kommuner tillämpar helt enkelt en väntlista av kvalificerade utställare och tar dem i tur och ordning.

Skapa en utställning

Att bli erbjuden att ställa ut är bara början på arbetet. Visst tar det tid med alla kontakter och presentationer, men sen är det mycket mer som ska till innan allt är klart. Det är ett projekt med många moment. Kanske inget man tänker på när man går ett varv på galleriet, för att bli inspirerad en ledig lördag.

Jag föredrar att skapa konsten först och sen sälja in utställningarna. En del konstnärer gör tvärtom, säljer ett koncept och har därefter en deadline att producera till. Jag föredrar att låta den kreativa processen ha sin naturliga gång, att inte behöva tvinga fram något. Jag gillar friheten i att kunna släppa lös den skapande kraften och låta konstverket mogna fram. Måleriet behöver vila mellan varven, en duk kan ha många många lager, det är en utforskande och spännande process där jag tvingas släppa taget om vad jag vill. Att låta känslor och intuition styra, att våga testa gränserna, känna in, ta sig ur det mentala fängelset om hur det ska se ut. Att finna mod att sluta i rätt tid, eller tvärtom, att måla över något som är bra, men som i nästa nivå blir ett "yes! där satt den". Jag älskar friheten i att måla när andan faller på. För alla konstnärer tar det tid att lära sig teknikerna, men den största biten är nog att hitta sin egen väg, sitt unika sätt att jobba, och det fortsätter hela livet. Det är inte så att man hittar sin identitet och sen var det klart.

Jag följer Georgia O'Keeffes råd och har konstverk för minst tre soloutställningar färdiga i min ateljé. Varför tänkte hon så? För det första signalerar det till samlare, museer, curatorer och gallerister att man är seriös och produktiv samt konsekvent kan producera nya verk. För det andra kan man lätt tacka ja till möjligheter med kort varsel. Det händer oftare än man tror. Det är sorgligt att höra kollegor berätta att de tackat nej för att de hade producerat för lite. För det tredje så kommer möjligheterna ofta på samma gång. Helt plötsligt är man bokad för tre utställningar samtidigt. Då är det roligt att tacka ja. På många sätt är det enklare att göra flera utställningar parallellt, det blir en synergi i planeringsarbetet. Då ligger fokus på att nå ut med sin konst, en helt annan energi än när man är i skapande fas och helst sätter upp "stör mig inte" skylten.

Det första som händer efter att en utställning är bokad är att skriva kontrakt. Jag ser fram emot den dag då MU-avtalet gäller för alla utställande institutioner i Sverige när kontrakt skrivs med yrkesverksamma konstnärer. Sakta men säkert sipprar den längre och längre ner i kedjan. Det är bara en tidsfråga i samband med förnyade attityder och synsätt. Svenska staten visar med hela handen hur konstnärer ska ha betalt, både för sin tid och för visning av sina verk. Det är också viktigt att vi konstnärer är medlemmar i de förhandlande organisationerna KRO/KIF, Svenska Tecknare och Svenska Fotografers Förbund. De är våra fackföreningar och tillsammans skapar vi en stolt yrkeskår. De är till stor hjälp när vi har frågor om kontrakt och mycket mer.

Med kontraktet kommer oftast en skiss på utställningslokalen. Jag vill veta hur stor den är, var det finns fönster och dörrar, detaljer om ljussättning och hängning. Så börjar jag fundera på publiken, i vilket sammanhang ska min konst visas, vilka verk skulle passa in i lokalen och årstiden. Platsen spelar roll. Både inne och ute. Jag försöker skapa mig en uppfattning om omgivningen och människorna som kan tänkas komma se min utställning. Så börjar det forma sig till ett tema, jag väljer ut tavlor och sorterar, tänker mig in i sammansättningen och hur jag får ihop det till en helhet. Jag funderar på färger, storlekar, prissättning. Jag väljer konstverk till affischen. Det är viktigt, det är EN bild som ska förmedla hela budskapet. Ibland förundras jag över att utställningsansökningar ska vara så mångordiga om vad man vill och hur man tänker, när det i slutändan bantas ner till en bild, ett namn och kanske en titel på själva utställningen. Alla de finurliga filosofiska utsvävningarna går förlorade. Jag har testat lite olika sätt att fånga upp besökaren, att få dem att stanna upp, inte bara gå det där varvet med en flyktig blick.

När urvalet av konsten är klar återstår att göra prislista, affisch/vernissagekort, kopior på CV och annat presentationsmaterial, uppdatera hemsida och skicka ut inbjudningar, planera resa och boka övernattningar, boka pressvisning, planera hängning och vernissage samt avslut med utställningsarrangören. Innan utställningen startar brukar hängning av konst och pressvisning ske en eller två dagar innan. Det är ytterst sällsynt att alla verk i en utställning säljs, så man får planera att hämta resterande verk vid utställningens slut. Om det är långt bort blir det ytterligare övernattningar. Det blir många timmar och en hel del kostnader, som i och med MU-avtalet bekostas av arrangören. Men än är vi inte där.